

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS
2007 m. kovo 16 d.

Eina nuo 1988 m.
spalio 28 d.

Brežnevinėje sovietų konstitucijoje buvo išbrauktos „broliškų“ respublikų nacionalinės kalbos. Dar buvo palikti respublikų pavadinimai, bet ir jų nunykimas buvo prognozuojamas. Mūsų tautos

susitelkimasis ir vienybės dvasia užkirto kelią tiems kėslams, sutraukė sovietinio imperializmo nelaisvės pančius, išgelbėjo

Lietuvos vardą: 1990 metų kovo 11-osios vakare, už langų siaučiant darganai ir vėjams, buvo pasirašytas Lietuvos Ne-

priklausomybės Atkūrimo Akta, deklaravęs, jog „Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reiksdama Tautos valią,

nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais svetimosjėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereniją galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl nepriklasoma valstybė“.

(keliamas į 4 psl.)

Tegul šviesėja mūsų dienos

Minint Lietuvos Nepriklasomybės atkūrimo dieną, pagrindiniu akcentu Kaune tapo moksleivių akcija "Laiškas Lietuvai", kai 53 mokyklų moksleiviai surašė linkėjimus ant juostų, sudariusių 106 metrų laišką

Zenono Siaučiulio nuotraukos

Vedantieji, sekantieji, abejingieji ir nepritariantieji

Kai einama į organizuotą didžiųgi, reikalinga, kad būtų vedantieji, sekantieji, o abejingieji ar nepritariantieji trauktusi iš kelio. Tačiau reiškiasi taip būna, nes randasi ir tokiai, kurie sekti nenori, kurie priešinasi ar tampa kliūtimi kelyje. Taip buvo ir žygyste einant į Kovo 11-osios Lietuvą.

Ieškant kelio pradžios, iš tikruju reikėtų atsigréžti į daugiau kaip šešių dešimtmecčių praeitį, kai Lietuva prardo Nepriklasomybę. O vedantieji ir sekantieji tenka ieškoti tarp 1941 m. Birželio sukilėlių, tarp generolo P. Plechavičiaus Vietinės rinktinės karių, tarp 1944–1953 metų partizaninio karo dalyvių, tarp pogrindinėje veikusių bei nelegaliai spaudą leidusiu režistentų, tarp sovietinių kalinimo lagerių sukilėlių, tarp karo audrų bei okupacijų išblaškytų lietuvių užsienyje iki pat 1988 metų. Dėl pasipriešinimo žygiai nelengvas buvo tas keliai, nuo pat pradžių nužymėtas didžiulėmis aukomis ir netektimis. Tačiau Laisvės ir Nepriklasomybės siekis buvo nesužlugdomas. Istorinio likimo bendryste susieta nemari tautos dvasia 1988 metais iš suteimų išsiveržė Lietuvos Sajūdžiu,

kuris ir vedė į Laisvę bei Nepriklasomybę.

Buvusio okupanto brutalios jėgos visais būdais – iki ginkluotų išpuolių – stengesi sustabdyti pirmuosius Sajūdžio žingsnius, judėjimą griauti iš vidaus, grąžinti taučią okupantu „globą“. Tačiau per „perestroiką“ atpalaiduotas užgniaužtas žodis jau pasiekė tolimaliausius šalies kampelius, išsiveržė per geležinės uždangos properšas. Kol žodis tapo kūnų, jis patyrė daug niekinimo iš tų, kurie priešinosi Laisvės žygiai, kurie vedami spyriojosi, ir iš tų, kurie liko šalikelėje.

1990 m. kovo 11-ąją Žodis, reiškiantis Lietuvos Laisvę ir Nepriklasomybę, tapo kūnų.

Sukakus 17 metų nuo to Zodžio įsikūnijimo, iš Seimo tribūnos pirmasis Kovo 11-osios Lietuvos vadovas, europarlamentaras Vytautas Landsbergis atkreipė dėmesį į kitokią Lietuvos prieklausomybę. Ne prieklausomybę kokai svetimai valstybei, o prieklausomybę senoms praeities ir naujomoms dabarties ligoms. „Dabar mūsų užduotis – išsirovoti neprieklausomą visuomenę, tai yra, išlaisvintą nuosenų ir ligustų prieklausomybių. Pirmiausiai liaukimės

bent rusiškai keiktis, nors gyvenimas ir mokytų, kad kitaip tavečių nesupranta. Vis dar! Čia pat ir alkoholizmas ir kitų socialinių ligų virtinė,“ – sakė profesorius.

Lietuvos nelaimė ta, kad ne visa tauta sekė Sajūdžiu, todėl nesunkiai vedlio vietą užėmė buvę komunistai. Nors vedamai iš Nepriklasomybę jie iš pradžių priešinosi arba spyriojosi, tačiau pajutę, kad gali išlaikyti savo buvusias privilegijas ir gyvenimą per teklieje, naudodamiesi išlavinomis komunistinės demagogijos priemonėmis, demokratiskai, mulkinamos liaudies déka atėjo į jau atkurtos Laisvės kelią, į valdžią, raše pareiškimus NATO, ES. Tokiu pat būdu buvo kurpiami kiti, minėtai komunistinei šutvei gimininci politinių vertėivų dariniai, kurie, patekę į valdžias, jungėsi prie „vedlių“, nes ten „gera“. Valuoti liaudį nuo žalingų prieklausomybių vedliai net į galvą neateina,

nes tik nepritekliuje gyventi, patriotiškai bei pilietiškai neugdoma liaudis lengvai pasiduoda populistiškiam manipuliavimui, padeja išsilaikeyti valdžioje.

(keliamas į 4 psl.)

Vilius BRAZENAS

Atmintinė Seimo istorikams

Vasario pabaigoje spaudoje pasirodė žinių apie LR Seimo susirašinėjimą su Rusijos Dūma dėl „Vaduotojo“ paminklo Estijos sostinės Talino centre nukėlimo. Mūsų Seimo užsienio reikalų komiteto (URK) pirmininkas, kurio Maskva, atrodo, neturėtu pagrindo apkaltinti lietuvišku šovinizmu, parengė atsakymą. Jis komitetas priėmė „be didesnių diskusijų“. Tačiau vis tik verta padiskutuoti tuo klausimu bent jau prie Seimo durų.

Seimo atsakymas, jog tai „yra pirmiausia pačios Estijos reikalas“, atrodo priimtinas, nes bet kas gali jame išskaityti „diplomatinę“ mintį – niekas kitas neturi teisės diktuoти, kaip suvereni valstybė gali ar negali savo teritorijoje elgtis su paminklais.

Tačiau tai sekusi istorijos pamokėlė yra silpnoka. Joje Baltijos valstybių okupacijos klausimas iš anksto pateikiamas kaip antraelis, po „išvalduojamosios veiklos kovojuant su naciais“. URK (pusbalai?) primena Dūmai, kad ta (vadavimo) „problema turi ir antrają pusę, būtent Baltijos valstybių okupaciją“.

Juk nuo okupacijų, o ne nuo paminklų, viskas ir prasi-

dėjo. Tai buvo ir tebéra pirmoji „pusė“, kokią istorinį „medali“ kas bekaltų. O pirmojoje pusėje net trys Maskvos okupacijos ir du sukilmimai. Su visu tuo susiję tautinai ir religiniai persekiojimai, kalinimai, žudymai, masiniai žudymai antižmoniška tremtimi. Tad genocidas irgi įrašytina į „pirmąjį medalio pusę“.

Ir tai tik pradžia istorinės atmintinės (tomų) paminklo Maskvos agresijai byloje.

Ją papildykime vėliau. Dabar įvertinkime standartinę, mūsų nuolat naudotą ir Kremliaus dar ir dar kartą ramiai atmetą „penkiasdešimt metų trukusią Baltijos šalių okupaciją“. Galima teigti, jog tas nuolat karto jamas procesas néra palikęs beveik jokio pėdsako tiesos apie komunizmą vengiančioje pasaulio viešojoje nuomonėje. Tad arverta be pakeitimų kartoti tą patį dar kartą. 1932–1933 m. Kauno jėzuitų gimnazijos „aštuntokams“ istoriją dėstė jėzuitas Tévas Fengeris. Svarbu istorinį faktą pabrėžti ir pabrakuti per nosi klasės gudragalviams jis sugebėdavo ji išgarsinusiu posakiu: „Duriamas antrą kartą“.

(keliamas į 5 psl.)

Į kovą dėl savivaldybių vis labiau įsitraukia interesų grupės

Praėję savivaldybių rinkimai pirmą kartą įvyko po to, kai savivaldybių tarybų kadencija buvo prailginta iki ketverių metų. Per tą laiką įvyko nemažų poslinkių šalies politiniam gyvenimui, tad šių rinkimų išdavas įdomu lyginti tiek su ankstesniais savivaldybių rinkimais, tiek su kiek daugiau nei prieš dvejus metus įvykusiais Seimo rinkimais, nes galima padaryti labiau pagrįstas priešais ir dėl kitų Seimo rinkimų.

Lyginant su 2002 m. gruodį įvykusiais savivaldybių rinkimais, gerokai priblėso tuo metu vis dar ant naujosios politikos bangos kriegerius Liberalų sąjungos, Centro sąjungos bei Naujosios sąjungos spindesys. Rinkėjų pasitikėjimas Naujaja sąjunga sumenko kone dvigubai, o tuomet dar nesusijungę liberalai ir centristai gavo beveik triskart daugiau balsų nei jų įpėdinė LiCS šiemet. Šie pokyčiai sallygoja rimtas A. Zuoko vadovaujančios partijos bėdas trijuose didžiuosiuose miestuose, kuriuos ši partija iki šiol gan tvirtai laikė savo rankose.

Galima pastebeti, kad šios partijos iš esmės išlaikė savo ištaką, jei lygintume dabartinius savivaldybių tarybų rinkimus su praėjusiais Seimo rinkimais. Tai gan netikėta, jei prisimintume plataus atgarsio susilaikus „abonentinių“ skandalą, kuris atskleidė neskaidrius A. Zuoko ir „Rubikon“ ryšius.

Iš dviejų didžiausio rinkėjų palaikymo susilaikusių partijų tik Tėvynės sąjunga gan nuosekliai didina savo rinkėjų skaičių. Tačiau prisi minus, kad 2004 m. pradžioje įvyko Tėvynės sąjungos susijungimas su Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sąjunga, ši pažanga vargu ar gali būti ver-

tinama kaip išskirtinė. Lygiant su praėjusiais savivaldybių rinkimais, Tėvynės sąjunga didesnio palaikymo sulaukę visuose didžiuosiuose miestuose, išskyrus Panevėžį, ir Žemaitijoje.

Labai didelį pasitikėjimą 2004 m. pelnusi populistiškai Darbo partija buvusios įtakos išlaikyti nesugebėjo. Pažymetina, kad jos rinkėjų nepavelėjo nė viena partija, įvairiose vietose jie išsibarstė po skirtinges partijas, o dalis jų, žinoma, nusivylusių apskritai neatėjo balsuoti.

Atskiro nagrinėjimo nusipelno R. Pakso vadovaujami liberaldemokratai. Ši partija išskirtinė ne tuo, kad būtų sugerbėjusi kaip nors ypatingai pagerinti padėtį Lietuvoje, bet dėl rinkimų išdavų Vilniuje. Čia ji surinko net 23 proc. balsų, arba daugiau kaip dvigubai nei vidutiniškai kitur Lietuvoje. Įdomu, kad didžiausia sėkmė liberaldemokratus lydėjo tose apylinkėse, kuriose daug ankstesniuose rinkimuose Darbo partiją stipriai palaikiusi rusakalbių rinkėjų. Pavyzdžiui, Naujojoje Vilnioje esančioje Genių rinkimų apylinkėje už R. Pakso partiją balsavo net 46 proc. rinkėjų, o Žemuosiuose Paneriuose – 40 proc. rinkėjų.

Vertas dėmesio ir kitas akis badantis dalykas. Kaip jau minėta, R. Pakso partija Vilniuje gavo 23 proc., o kitur Lietuvoje – tik 10 proc. atėjusių į rinkimus balsų. Tai rodo, kad visos liberaldemokratų pastangos buvo nukreiptos į Vilnių, siekiant bet kokia kaina užimti Vilniaus mero postą. Kadangi jokių ypatingų programinių dalykų iš liberaldemokratų Vilniuje neteko girdėti, akivaizdu, kad mero postas R. Pakso reikaliningas

tik kaip žmonių palaikymo įrodymas bei priemonė tolesniams žyginiui į prezidentūrą.

Per šiuos rinkimus kaip niekad į savivaldą buvo veržiamasi bet kokia kaina, neskaidriai, papirkinėjant, keliose vietose rinkimai net bus rengiami pakartotinai. To dar nėra buvę. Nors ir buvo kalbė, kad viesoje įkyrių reklamų turėtų siekama paryškinti programinę rinkimų pusę, ji tapo dar silpnėnė, dalykiniai partijų skirtumai vis labiau blėsta. Tai rodo, kad į kovą dėl savivaldybių vis labiau įsitraukia interesų, verslo grupės, kurioms svarbu turėti galimybę prieiti prie sprendimų priėmėjų, bet visiškai nesvarbūs savivaldybių reikalai ir gyventojų lūkesčiai.

Sie pastebėjimai leidžia daryti išvadą, kad korupcijos ir piktnaudžiavimo valdžia atvejai taps dar dažnesni, tad kova su šiais reiškiniais bus svarbi artėjančių Seimo rinkimų tema. Akivaizdu, kad, siekiant mažesnės verslo grupuocių įtakos, bus mėginama riboti partijų galimybes būti remiamomis verslo ir didintių biudžetinį finansavimą.

Galima atkreipti dėmesį ir į ypač nepavykusias politinių partijų debatų laidas per LTV, kurios tikrai nepridėjo gyventojų pasitikėjimo partijoms ir apskritai politika. Mažai tikėtina, kad padėtį čia galėtų pakeisti nepartinių (nepolitinių) kandidatų ar jų sąrašų dalyvavimas rinkimuose. Visi rinkimų nesklandūmai, neskaidrumai, nebaužiamas juodujų technologijų naudojimas rodo, kad prireikia laikas esminiams Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklos, kuri vis labiau ir labiau atsilieka nuo laiko keliamų reikalavimų, pokyčiams.

Kėstutis ŠKIUDAS

Tėvynės sąjungos gauti balsai bei savivaldybių mandatai

Ap. Nr.	Apygarda	Miestai:	Balsai	Balsai	Skirtumas	Mandatu	Mandatu	Skirtumas
			2002 m.	2007 m.		2002 m.	2007 m.	
2 Alytus		4781	3883	-898	5	6	1	
5 Birštonas		178	286	108	1	2	1	
7 Druskininkai		765	983	218	2	3	1	
15 Kaunas		22303	28173	5870	7	14	7	
20 Klaipėda		6173	6506	333	3	5	2	
28 Neringa		1079	108	-971	15	1	-14	
31 Palanga		2093	1050	-1043	6	4	-2	
32 Panevėžys		13575	8285	-5290	9	8	-1	
44 Šiauliai		3577	5055	1478	2	5	3	
57 Vilnius		21393	32482	11089	6	10	4	
59 Visaginas		0	137	137	0	0	0	
Iš viso mst.:		75917	86948	11031	56	58	2	
Rajonai:								
1 Akmenė		1071	1039	-32	2	3	1	
3 Alytus		5118	5381	263	9	11	2	
4 Anykščiai		2330	3076	746	4	6	2	
6 Biržai		2008	1852	-156	3	4	1	
8 Elektrėnai		1058	1129	71	3	3	0	
9 Ignalina		629	795	166	2	2	0	
10 Jonava		2100	1827	-273	3	4	1	
11 Joniškis		983	876	-107	2	2	0	
12 Jurbarkas		2109	2110	1	4	5	1	
13 Kaišiadorys		1453	1457	4	2	3	1	
14 Kalvarija		772	876	104	3	4	1	
16 Kaunas		4868	5534	666	4	7	3	
17 Kazlų rūda		718	621	-97	3	2	-1	
20 Kėdainiai		1731	1781	50	2	3	1	
18 Kelmė		2224	1574	-650	4	3	-1	
21 Klaipėda		1022	3066	2044	1	6	5	
22 Kretinga		2077	2027	-50	3	4	1	
23 Kupiškis		1657	2204	547	4	7	3	
24 Lazdijai		2895	3787	892	6	9	3	
25 Marijampolė		2356	3174	818	3	6	3	
26 Mažeikiai		2088	1726	-362	2	3	1	
27 Molėtai		632	804	172	2	3	1	
29 Pagėgiai		138	252	114	0	1	1	
30 Pakruojis		782	1139	357	2	3	1	
33 Panevėžys		1644	1794	150	2	4	2	
34 Pasvalys		6375	4966	-1409	11	11	0	
35 Plungė		2242	2806	564	3	6	3	
36 Prienai		1443	2028	585	3	4	1	
37 Radviliškis		1850	2067	217	3	4	1	
38 Raseiniai		1263	1534	271	2	2	0	
39 Rietavo		289	210	-79	1	1	0	
40 Rokiškis		1852	1894	42	3	3	0	
41 Skuodas		1252	1877	625	3	6	3	
42 Šakiai		1067	1612	545	3	3	0	
43 Šalčininkai		718	314	-404	1	0	-1	
45 Šiauliai		2656	2068	-588	4	4	0	
46 Šilalė		2383	2302	-81	4	6	2	
47 Šilutė		1861	1461	-400	3	2	-1	
48 Širvintos		965	1036	71	3	3	0	
49 Švenčionys		721	697	-24	1	1	0	
50 Tauragė		1962	2880	918	3	6	3	
51 Telšiai		2363	1824	-539	3	3	0	
52 Trakai		667	1136	469	1	2	1	
53 Ukmergė		2315	2647	332	3	4	1	
54 Utena		5861	5034	-827	8	8	0	
55 Varėna		540	1338	798	-	3	3	
56 Vilkaviškis		1457	1414	-43	2	3	1	
58 Vilnius		1898	2496	598	2	2	0	
60 Zarasai		1136	1126	-10	3	3	0	
Iš viso raj.:		89599	96668	7069	148	198	50	
Iš viso:		165516	183616	18100	204	256	52	

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“!

Prenumeratos indeksas – 0117. Prenumerata kainuoja: 1 mėn. – 5,20 Lt, 3 mén. – 15,60 Lt, 6 mén. – 31,20 Lt. Vienas savaitraščio numeris kainuoja 1,30 Lt.

„Tremtinys“ išeina keturis kartus per

"Kada nors Lietuva bus ne ta"

Šiais metais Lietuvai septynioliktą kartą švenčiant Kovo 11-ąjį Seime įvyko iškilmingas posėdis šiai datai paminėti.

Pirmasis kalbėjęs Seimo Pirmininkas Viktoras Muntianas teigė esą Seimo posėdyje susirinkę "Kovo 11-osios žmonės.../ tarsi giminės susirinko atsigrėžti į kelią, kurį pradėjo ir kuris kiekvieną Kovo 11-ąją tampa vis ilgesnis. Ir į priekį pasižūrėti. Ar tiesus tas kelias? Ar nevairuojame į senus šunkelius? Ir pamastyt, apsitarti, ar ne per létai eina, ar netyko pavoja, kitų ir pačių sukurti".

Seimo Pirmininkas taip pat paprašė tylos minute pagerbtį Nepriklausomybės Akto signatarus, nesulaukusių šio minėjimo: Povilą Akso-maitį, Kazimierą Antanavičių, Juozą Bulavą, Juliją Juze-liūną, Česlovą Kudabą, Jokūbą Minkevičių, Birutę Nendzinskienę, Vytautą Palūnūną, Petrą Poškų, Raimundą Ra-jecką, Gintarą Ramoną, Valerijoną Šadreiką, Alfonsą Žalį.

Savo kalbą Seimo Pirmininkas baigė šiltu raginimu burtis arčiau vienas kito: "Mielieji Kovo 11-osios žmonės, mielieji Lietuvos piliečiai, būkime arčiau vieni kitų, kaip tada, kai mus pakélé Sąjūdžio žmonės. Kuo arčiau vienas kito būsime, tuo daugiau mumyse bus Lietuvos".

"Išbraukime iš savo gyvenimo cinizmą"

Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus savo kalboje buvo daug kritiškesnis dabartinės Lietuvos atžvilgiu. Jis

klausė, ar šiandien būtų įmanoma Kovo 11-oji: "Šiandien klausiu: ko galėtume tikėtis, jeigu analogiška situacija pasikartotų? Ar sulauktume tokios minios piliečių, pasiryžusių ginti savo Seimą ir jo skelbiamus idealus?"

Savo kalboje jis ragino kiekvieną rasti atsakymą, kur slypi piliečių nuovargio, nepasitikėjimo, net ir nevilties priežastys, kodėl tokia didelė visuomenės dalis netiki, kad prasminga balsuoti ir išreikštati savo valią, kodėl šiandien abejojama valstybės institucijų veiksmingumu ar net paties valstybingumo verte. Kuo galime pagrasti pažangių permainų viltį, kai piliečius slegia nusivylimas ir įtarimas, kad pernelyg dažnai laimi ne vertybės ar idėjos, o pinigai ar interesai?

"1991 metais atrodė, kad apgynėme tikrąsias vertynes, apgynėme savo laisvę, tačiau, matyt, iš tikrųjų nesugebėjome iš savo priesakų ir idealų pasisemti galios veikti. Neabejoju, kad nenoras imtis atsakomybės ir dirbtis, negebejimas atskirti, kas svarbiausia, yra didžiausia Lietuvos kliūtis siekiant spartesnės pažangos. Ar ne čia slypi daugelio mūsų problemų priežastis, kad pernelyg daug blaškomės, pasimetame smulkenose, kad nesugebame išskirti darbo krypcią, kurios iš esmės lemia pažangą. Tarpukario Lietuvos pažangą šiandien ne vienas istorikas vadina fenomenalia. Jos varomaja jėga tapo sutelktas intelektas, finansai ir darbas, švietimo bei žemės reformos. Ar ne tokio tikslingumo mums labiausiai

trūksta šiandien?", – klausė šalies Prezidentas.

Jis ragino ryžtis versti naują Lietuvos istorijos puslapį ir stiprinti atsakomybę grindžiamą politiką.

"Turi rastis rūpestis Lietuvai, o ne jos įvaizdžiu, nes gyvenimas ne kartą įrodė, kad ne popieriniai projektai, o proveržiai ir pažangai tarnaujantis talentas bei kantrus darbas sukuria geriausius valstybių įvaizdžius, neatšvelgiant i jų dydį ar gyventojų skaičių", – tvirtino V. Adamkus, manatis, kad šiandienos Lietuvoje labiausiai trūksta ryšio tarp žodžio ir jo tesėjimo, tarp tikrujų vertybų ir jų realizavimo, tarp veiksmo ir atsakomybės, todėl raginant išbraukti iš savo gyvenimo cinizmą.

Profesorius abejojo, ar kalbėti Kovo 11-ąjį

Vienas iš pagrindinių šios šventės kaltininkų prof. Vytautas Landsbergis, aristokratikai kreipėsi i Lietuvos socialdemokratų partiją ir jos vadovybę: "Tiesiog prašau, nepaisant pagundų, nenuveiti dumblo keliu. Taip kalbu, kadangi politinis primityvizmas, iš kurio jau atrodėme išbridę, grįžta į késinasi į savo pusę patraukti vis platesnį spektrą". Išsakės visą susikaupusi rūpestį ir kartelį dėl valstybės reikalų V. Landsbergis prakalbo ir apie Laisvės šventę: "Smagu, kai žmonės švenčia. Septyniolikmetė jaunoji Lietuva džiaugiasi laisve. Kita vertus, jis dar nespėjo subrėsti ir apsispręsti, kokia iš tiesų nori būti". Jis minėjo kasdienes, kraupias, lengvabūdžias, beprasmes mirtis keliuose.

"Iš kur tai Lietuvoje, kuri ir šiaip mažiau pagimdo, negu laidoja, tad pamažu išmirš? Iš kur abejingumas, nemeilė gyvenimui ir pratrūkstanti neapykanta žmo-

garbė. Jis taip pat labai jaudina ir vykstančios derybos dėl koalicijos Vilniaus savivaldybėje.

"Esame atsidūrę prieš galimą didelį pažeminimą. Ir todėl, kad Seimas nenorėjo ryžtingai išvengti, ir todėl, kad, šmékstelėjus grėsmei, kai kurie partijų veikėjai dėl naudos pabūti Vilniaus valdžioje sutiktų su tarptautine Lietuvos nešlove. Taip atsitiktų, jeigu sostinei vadovautu du asmenys iš vienos politinės grupės, deja, kaip tik labiausiai žinomi Europoje savo negarbinga prieitimi. Tai dar prasčiau, negu prieš kurį laiką Lietuvą neigiamai išgarsinės Kauno mero Vytauto Sustausko atvejis".

Dėl šios ypatinges Vilniaus porinkinės padėties V. Landsbergis iš Seimo tribūnos kreipėsi i Lietuvos socialdemokratų partiją ir jos vadovybę: "Tiesiog prašau, nepaisant pagundų, nenuveiti dumblo keliu. Taip kalbu, kadangi politinis primityvizmas, iš kurio jau atrodėme išbridę, grįžta į késinasi į savo pusę patraukti vis platesnį spektrą".

Išsakės visą susikaupusi rūpestį ir kartelį dėl valstybės reikalų V. Landsbergis prakalbo ir apie Laisvės šventę: "Smagu, kai žmonės švenčia. Septyniolikmetė jaunoji Lietuva džiaugiasi laisve. Kita vertus, jis dar nespėjo subrėsti ir apsispręsti, kokia iš tiesų nori būti". Jis minėjo kasdienes, kraupias, lengvabūdžias, beprasmes mirtis keliuose.

"Iš kur abejingumas, nemeilė gyvenimui ir pratrūkstanti neapykanta žmo-

gui, nejautra kito skausmu, žalojanti vis jaunesnius? Vis dėlto iš ten, iš jaunosios kartos, želia ir gražus vilties atžalynas. O vyresnioji visuomenės dalis dar tebestato Babeli, nesuranda bendros kalbos dėl svarbiausių, bet primištų vertybų", – klaušė ir ragino V. Landsbergis.

Jis teigė esą nieko nebus begyvenimo ir Tėvynės meilės, jei to neugdysime, be šeimos ir vaikų, be asmenybės pagrindų ir veiklos perspektyvų. Galu gale be tikro visų rūpesčio visuomenės dvasine būsena ir psichine sveikata. Tą jau vaikar buvo laikas suvokti.

"Dvasia ir moralė – valstybės pagrindas, todėl rinkėjų papirkinėjimą turėtume vertinti kaip valstybės griovimą. Čempionai žinomi. Nesąžiningą teismą, kuris atvirai apgauna nukentėjusiuosius, valykime ir skirkime tik dorus žmones. Sveikata – brandingas turtas, bet šio turto mažėja, valstybės įstaigoms labiau rūpinantis kitaip turtais. Ar tai jaunos išsilaisvinusios Lietuvos brandos problemos, ar senojo paveldo išsalas? Atsakykime sau i visus klausimus, pradėdami nuo pagrindinių", – kvietė V. Landsbergis.

"Kovo 11-ąjį prieš 17 metų kaip tik čia pasakėme pašauliui ir sau pasirašėme: „Nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė!“ Darbar mūsų užduotis – išsikovoti nepriklausomą visuomenę, tai yra išsilaisvinti nuo senų ir ligių priklausomybių. Pirmiausia liaukimės bent rusiškai keiktis, nors gyvenimas ir mokytu, kad kitaip tavęs ne-supranta. Vis dar! Cia pati alkoholizmas, ir kitų socialinių ligų virtinė. Bet pavasaris atneša viltį,“ – sakė V. Landsbergis.

Ingrida VĖGELYTĖ

listai. Per mėnesį nuo įstatymo įsigaliojimo pradžios, tai yra iki balandžio 15 d., visi jie privalo darbdaviams įteikti iliustracinius pareiškimus. Jeigu duomenys bus kliaudingi, darbuotojai neteks darbo ir 10 metų toje srityje, kur taikoma iliustracija, dirbtis negalės. Maskvos propaganda ir V. Putino padėjėjas bei patarėjas ēmė šaukti apie žmogaus teisių pažeidimus Lenkijoje, netgi grėsmę demokratijai. Kita vertus, Maskvos nepasitenkinimą ir įtūži galima suprasti. Visi žino, kad daugelis komunistinės Lenkijos, kaip ir kitų "socialistinio lagerio" šalių valdininkų, partinių veikėjų, žurnalistų dirbo Sovietų sajungos saugumui. Tai iliustracijos proceso metu gali atsiskleisti.

Beje, naujasis Lenkijos iliustracijos įstatymas gerokai nervina ir Lietuvos neokomunistus. Nors čia apsivalymu nuo komunistinės okupacijos praeities dar nekvėpia. Tačiau, kas žino...

Jonas BALNIKAS

Lenkija kuopia komunistines šiukšles

Lenkijos vadovai – prezidentas ir premjeras broliai Lechas ir Jaroslavas Kačynskiai – tapo pagrindiniais Kremliaus užpuldinėjimų objektais. Ir ne vien todėl, kad jie nepraleidžia progos priminti Europai, kad senajam žemynui iš Rusijos kyla ne tik energetinė grėsmė. Kremliaus negali atleisti dabartiniam Lenkijos vadovams už pernelyg didelę Varšuvos ir Vašingtono draugystę. Še tik imperijos atkūrimo šaukliai: Žirnovskis, Rogozinas, Baburinas ir Alksnis, bet ir generalinio štabo generolai grūmoja nušluoti Lenkiją nuo žemės paviršiaus, jeigu ši savo teritorijoje leis įkurti JAV priešketinės gynybos sistemos elementus. Beje, dėl tokio Varšuvos ketinimo nepatenkinti net ir senosios Europos NA-

TO sajungininkai. Tad kurgia tada vienas iš pagrindinių Šiaurės Atlanto alianso principų: visi už vieną, vienas už visus. Matydamos kai kurių senosios Europos NATO narių ištūžimą, Lenkijos patriotinės jėgos visai pagrįstai netiki, jog, reikaliu esant, kaip ir 1939 metų rugpjūčių, Lenkijos niekas negins.

Rusijoje ir kai kuriose Europos šalyse kilo triukšmas, kai Lenkijos užsienio reikalų viceministras Vitoldas Vaščiukovskis pareiškė, kad jei Lenkija būtų puolama, NATO nesugebėtų jos apginti. Vitoldas Vaščiukovskis apgailestavo, jog NATO – ne toks sajungininkas, apie kokį lenkai svajojo stodami į šią organizaciją. Anot Lenkijos užsienio reikalų viceministro, Šiaurės Aljansas valstybės nebėturi buvu-

sios galios, todėl Lenkija priversta ieškoti naujų saugumo partnerių. Lenkijos vyriausybė privalo siekti pasirašyti susitarimą su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis, kuriuo padidintų Lenkijos saugumą. V. Vaščiukovskio pareiškimas, kaip ir naujojo Lenkijos gynybos ministro Aleksandro Ščiglo pasiūlymas atleisti iš Lenkijos kariuomenės visus karininkus, baigusius mokslus Sovietų sajungoje, sukelė naujų Kremliaus antilenkiškos isterijos priepuolių.

Kremliai ir buvusiems Lenkijos komunistams, pui-kai besijaučiantiems prezidentaujant buvusių komunistų partijos funkcionieriu Aleksandrui Kvašnievskiui, labai nepatinka ir nuo kovo 15-osios įsigaliosiantis naujas iliustracijos įstatymas. Kaip

teigė Tautos atminties instituto direktorius Janušas Kurtyka, remiantis naujuoju įstatymu reikės iliustruoti apie 700 tūkst. žmonių. Pagal iki šiol galiojusį iliustracijos įstatymą, iliustracija buvo taikoma 27 tūkst. valdininkų. Per pasutinius išseptynerius metus patikrinta apie 95 proc. tokį asmenį. Dabar ši darbą vykdys Tautos atminties institutas, kuriai dirba 200 pareigūnų, tarp jų – 100 prokurorų.

Iki šiol Lenkijoje buvo liustruojami kandidatai į prezidento postą, Seimo deputatus, aukštų valdininkų, prokurorai, teisėjai ir advokatai. Dabar liustruojamuų sąrašą papildys savivaldybių deputatai, iki 1972 metų gimę aukštųjų mokyklų profesoriai ir dėstytojai, teisėsaugos ir teisėtvarkos pareigūnai, žurna-

Vedantieji, sekantieji, abejingieji ir nepritariantieji

(atkelta iš 1 psl.)

Daugiau nei pusę dabartinės lietuvių tautos sudaro abejingieji arba apsileidėliai. Jei pastarieji pasitraukė iš kelio, netrukdytų žengti į Nepraklausomybės anuomet, galima juos suprasti; nesusivokė, kas darosi, daugelį ištiko šokas, kad pančiai tarsi savaimė nukrito. Tačiau Lietuvai einant Laisvės keliu abejingumas prilygsta priešinimuisi tautos ir valstybės raidai. Būtent abejingieji užleidžia vietą aktyvesniesiems, žalingas priklausomybes turintiesiems ateiti į valdžias, parazituo ti skurstančių sąskaita.

Pastarieji savivaldybių rinkimai akivaizdžiai parodė, kad apsileidėlių, nesirūpinančių savivalda (savo kiemu) dėka į vietas valdžią su savo interesais atėjo populistai, kurie dar didele dalį rinkėjų sugebėjo prisivilioti asmeniniams laiškais, nemokamais koncertais, rankų paspaudimais ar skambiu, tik mulkiams reikšmingu šūkiu: „Tvarka ir teisingumas!“ Apmaudu, kad aplaidumą skatino iki šiol laikytas padoriu, tačiau, matyt, galutinai konstruktyvias idėjas išėmės judėjimas „Kitas pasirinkimas“. Jis atvirai agitavo gadinti rinkimų biuletenius, nedalyvauti rinkimuose.

Kaip gydytis nuo žalingos visuomenės priklausomybės, tarsi atsiliepadamas į V. Landsbergio žodį Seime, per šv. Mišių pamokslą Kovo 11-osios progą Vilniaus Arkikatedroje kalbėjo kardinolas Juozas Audrys Bačkis. Kardinolas kreipėsi į tévus ir mokytojus, prašydamas juos žodžiu ir savo pavyzdžiu jaunimui rodyti tikrąsias vertes, vesti dorovés keliu.

Formaliai Lietuva yra atkūrusi Laisvę, Nepraklausomybę, demokra-

tinį valstybės valdymą. Tačiau didelė dalis visuomenės tebeklaidžio rau doname rūke, jos akis dengia slogios praeities valktis, todėl neskiria amžių bei bendražmogiškų vertybų nuo netirkų, yra pasidavusi nesaikinio vartojimo, hedonistinių poreikių tenkinimo bei kitoms žalingoms priklausomybėms, tebéra, nors ir ne marksistinio, tačiau materializmo ne laisvėje. Demokratinis valstybės valdymas tebéra tik tokio valdymo regimybė, nes iš tikrujų dėl korupcijos, pilkųjų bei juodųjų valdžios rinkimų technologijų į valstybės valdymą ateina žmonės ne idealū, o siaurų interesų vėdami, todėl ir giedžiamā demokratija apsireiškia jos ydomis ir grimasomis, į vedlius patenka ne geriausieji, o visuomenės padugnių atstovai, jos atpliašos.

Tauta turi kilti į naują, tikro atgimimo žygį, į amžinosiomis ir bendražmogiškosiomis vertybėmis grįstą gyvenseną. I tą žygį turi vesti dvasios aristokratija, mokykla, Bažnyčia. Siekdamas išsivaduoti nuo žalingų priklausomybių, tik jomis turi sekti šeima, bendruomenė, visuomenė. Trikdantieji žygį, kenkiantieji kilniems siekimas, privalo trauktis arba būti šalinami iš šio kelio. Čia dera su džiaugsmu pažymeti, kad į žygį keliančius balsus, nusiteikimo ir telkimosi jam ženklus jau galime stebėti.

Iš tikrujų tik tokiu būdu atkursime tikrą Laisvę, tikrą Nepraklausomybę, giedžiamą be ydų ir grimasų demokratiją, sulauksimė tikrų valstybės vadovų, kurių brėžiamu valstybės keliu su pasitikėjimu galėsime eiti drauge.

Algimantas ZOLUBAS

Tegul šviesėja mūsu dienos

(atkelta iš 1 psl.)

Prieš šį Aktą nė vienas deputatas nepakėlė rankos. Už jį balsavo 124 delegatai. Susilaikė atstovavę LKP (TSKP) šeši lenkai. Pakilusi Trispalvė uždengė sovietinės okupacijos simbolį. Kovo 11-osios Aktas buvo šviesiųjų jėgų pergalė prieš tamšą. Tai buvo Lietuvos pergalė, kurią artino jau pirmaisiais sovietinės okupacijos metais prasidėjusi ginkluotojo ir neginkluotojo pasipriešinimo kovos, mūsų tautos aukos ir maldos, 1988 metais atsiradusio Sajūdžio veikla. Tai buvo iš Dievo ir Jo Motinos Švč. M. Marijos rankų gauta didžiulė malonės dovana.

Kovo 11-osios Aktas tarsi buvo ir mūsų gyvenimo pavasarinius virsmas, kurį simboliškai galima susieti su paukščių parsridimui į savo giminę. Jie ant sparnų Lietuvai atneša pava-

sarj... Prieš septyniolika metų lyg visą pavasarį po ilgų žiemos šalnų jutome savo namuose.

Tačiau kiekvienas virsmas būna nelengvas, ne visi prie jo prisitaiko, ne visi yra atsparūs. Pasitaiko ir burnojimų prieš tuos, kurie nesustodami atakliai į Laisvės kalną neše Šviesos žibintą.

Tačiau Pavasario saulė nesulaikoma. Ji kyla vis aukščiau. Vis ryškiau matome jos spindulius. Tai mūsų laisvės spinduliai. Turėtume laisvę kiekvienas sutvirtinti kasdienine veikla, turėtume savęs paklausti – o ką aš pats padariau, kad Lietuvoje būtų vis šviesiai bei geriau. Visi turėtume gyva širdimi ir protu pajusti galimybes, kurias atvėrė Kovo 11-oji – laisvam gyvenimui prisikėlus Lietuva. Tegul kasdien šviesėja mūsų dienos.

Zigmas TAMAKAUSKAS

Kuriamas filmas apie partizaną

2007 m. vasario 15 d. „Veido“ žurnale Nr. 7 buvo paliesta tema „Kodėl Lietuva drovisi didžiuotis partizanu žygarbiu?“ Vėliau internete šia tema užvirė arši diskusija. „Veido“ diskusijoje pasisakės istorikas Liudas Truska pareiškė, kad partizanai žudė taikius gyventojus ir todėl, pasak jo, „kai išmirs karta, kuri pameina pokario metus ir tai, ką darė partizanai, bus daugiau pasididžiavimo šiuo judėjimu, ir nebus gédos jausmo“. Prisipažinsiu, buvau priblokštasis tokį samprotavimą. Pasiūliau L. Truskai paklausti išlikusiu partizanu, gyvų ano meto liudininkų, kaip buvo iš tiesų. Ar partizanai žudė išdavikus ir kolaborantus, ar taikius žmones už lašinių palti, kaip teigė kai kurie diskusijos dalyviai? Tačiau išgirstas nebuvalau. Matyt, tokie „istorikai“ tikisi, kad gyvų ano meto liudininkų jau nėbeлиko. Tuomet man kilo mintis šia tema sukurti dokumentinį filmą. Filmo herojaus ieškoti nereikėjo, mat mūsų šeimos likimas glaudžiai susijęs su jo – Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizano Juozo Armonaičio-Triupo likimu. Juozas Armonaitis – neeilinė asmenybė, tai žmogus – legenda. Sužeistas pakliuves į ne laisvę, jis ištvėrė žiaurius kankinius, bet kario priesaikos nesulaužė. Tai didis Lietuvos patriotas, Prisikėlimo bažnyčios mecenatas, Vyčio Kryžiaus kavalierius ir kuklus, kultūringas bei šviesus žmogus. Galėčiau dar pridurti, kad tai neeilinių gabumų žmogus, kalėjime išmokes anglų kalbos, šiandien skaitantis angliskas knygas, gabus muzikai, talentingai parašęs savo atsiminimų knygą „Meskim dalgius, imkim karodus“.

Filmo kūrimo klausimu kreipiausi į režisierių Vytautą V. Landsbergį. Jis rekomendavo savo kolegę režisierę Agnę Marcinkevičiūtę ir sutiko būti konsultantu bei produseriu, filmą kuriant jo studijoje „A Propos“, turinčioje ir Paramos gavėjo statusą. Pavysko prikalbinti operatorių Vaidotą Digmą (sovietmečiu pašalintą iš komjūnimo) dalyvauti filmo kūrimė. Taip susibūrė nedidelė vienodų politinių pa-

žiūrų žmonių kūrybinė grupė. Ir štai jau kovo 10–11 dienomis atlikome pirmuosius filmavimus Kaune, J. Armonaičio namuose, Prisikėlimo bažnyčioje, prie Vytauto Didžiojo karo muziejaus. Dėl suprantamų priežascių esame priversti skubėti, tačiau kol kas darome viską labiau iš idėjos ir savo lėšomis. Tačiau tam, kad filmą pastatyti reikalingas finansavimas. Kultūros ministerija leido suprasti, kad lėšų tokios tematikos filmo kūrimui negausime. Belieka vienintelis kelias – ieškoti rėmėjų.

Juozas Armonaitis ir Jonas Cimbolaitis

Kreipiamės į visus neabejingus šiai temai asmenis – kiek galite, paremkite filmo kūrimą ir perveskite lėšų į viešosios įstaigos „A Propos studija“ sąskaitą: LT42 7044 0600 0114 5785, banko kodas 70440, Vilniaus bankas Vilniaus filialas.

Studija yra viešoji įstaiga, turinti Paramos gavėjo statusą, taigi filmo kūrimą parėmę verslininkai gali tikėtis mokesčių lengvatų. Verslininkai, norintys, kad filmo titruose būtų reklamuojama jų īmonė, gali atsiųsti firmos logotipą. Pasiteirauti skambinkite Agnei Marcinkevičiūtei tel. 8 614 05 049 (el. paštas agnas@takas.lt) arba Jonui Cimbolaičiui tel. 8 698 75 016 (el. paštas jonas.vilnius@pozeminiaidarbai.lt).

Iš anksto dėkojame visiems, prisidėantiems prie filmo kūrimo. Manau, kad jis turės pažintinę, auklėjamają ir išliekamają vertę. Toks filmas labai reikalingas mūsų jaunajai kartai.

Jonas CIMBOLAITIS,
Tėvynės sąjungos
Politinių kalinių ir tremtinų
frakcijos narys

Sunkūs tremties keliai

Lietuviam, nenorėjusiems tapti paklusniais vergais, visai neseniai tekdavo rinktis vieną iš triju kelių: kaip, kalėjimą arba tremti. Siu pasirinkimui išvengti buvo labai sunku...

Praėjusio amžiaus pirmoje pusėje Kybartiškių kaimo (dabar Šiaulių r. Raudėnų sen.) 27 ha ūkyje šeimininkavo Domininko ir Jadvigos Budrių šeima. Jiems gimė du sūnūs ir viena duktė. Budriai neužsiėmė politine ar visuomenine veikla. Buvo darbštūs ūkininkai ir pamaldūs katalikai. Per Raudėnų parapiją praslinko dvielę pasaulinių karų frontai, sovietų okupacija ir partizanų karas. Po didžiojo 1948 m. trémimo prasidėjo masinė kaimo kolektyvizacija.

Raudėnų valsčiaus ūkininkai buvo priversti „pasirašyti“ į „kolchozus“. Budriai visaip stengėsi atlaikyti valdžios spaudimą ir išlikti už kolūkio ribų. „Nestojantiesiems“ į kolūkį būdavo užkraunami nepakeliami mokesčiai ir pylavos, privėdančios iki visiško skurdo. Be to, už mokesčių nesumokėjimą grėsė kalėjimas. Budriai atidavė visas pylavas: grūdus ir mėsą, patiemis beveik nieko nebeliko. Pagaliau ankstį 1951 m. spalio 2 d. ryta prisistatė ginkluoti pareigūnai ir kareiviai – įsakė greitai ruoštis tolmai kelionei. Namuose nebebuvo maisto atsargų, bet šunų lojimą išgirdė kaimynai suprato, kas vyksta. Atnesė kas ką nutvėrė – šiokais tokiais lauknešiais sušelpė ištremiamuosius. Sode tik ką buvo prirodo velyvi obuoliai. Išvykdami į tremtį Budriai jų prisiinko net penkis maišus. Rūgštūs obuoliai buvo turbūt pagrindinis maistas viam tremtinių vagonui daugiau kaip mėnesių trukusioje kelionėje. Jų likučiai praverė Sibire – už obuolius buvo galima gauti bulvių.

Vagonan ištumė Pavenčių geležinkelio stoty. Ešelonas tik lapkričio 5 d. atvyko į Užūro geležinkelio stotį Krasnojarsko krašte. Kelias dienas, kol baigėsi spalio revoliucijos šventės, reikėjo laukti vagonuose. Tuomet dalytis dar vieną vargą „siuntą“ pasirodė vietinių įmonių ir kolūkių viršininkėliai. Budrių šeima (iš motinos pusės VLIK pirmininko S. Kario giminaičiai) pateko į Lokšino kaimą, kuriamo rado anksčiau atga bentas keturių lietuvių tremtinių šeimas. Teko dirbtį žemės ūkio darbus.

Apsigveno žeminėje – šilčiau nei trobose, kuriose buvo laikomi gyvuliai. Namai kaime irgi buvo panašūs į žemines: be stogų, iš viršaus ant lubų užpilda žemiu, vasarą ten žaliavo žolė ir dygo medeliai. Kaime buvo keletas

Stanislovas Budrys. 1952 m.

padoresnių namų, jie stovėjo tušti, matyt, kažkada priklausė vietiniams šviesesniems ir turtingesniems gyventojams, kurie buvo nežinia kur „padėti“. Stalinui mirus, tremtiniai tuos namus susitarkė ir apsigveno. Lokšino kaime beveik nebuvvo vietinių vyrų, tik moterys. Dauguma kaimo vyrų negrindo iš fronto.

Tremtinių Budrių šeima: Jadviga ir Domininkas, sūnūs Stanislovas ir Vytautas. 1952 m.

Vietovaizdžiai Užūro rajone gražūs, vėtos kalnuotos. Žemė pilna visokių gėrybių, mineralų. Netoli ese – Ačinsko aluminio kombinatas. Ap link pilna ir kitokių kasyklų: aukso, akmens anglies ir t.t. Bet lietuviams nebuvo mielas šis kraštas. Kai tik atsirado galimybė, visi stengėsi sugrįžti į Lietuvą. Jauniausias Budrių sūnus Stanislovas (g. 1944 m.) jau 1956 m. vienas išvyko į Lietuvą, kad galėtų mokyti mokykloje, kur mokoma lietuviškai. Dvylikmetis berniukas iš Sibiro atvyko į Daugus, netoli Alytaus, kur gyveno giminaičiai. Kadangi buvo nepilnametis, neturėjo dokumentų, tai ir sulaikytų jį, ir grąžinti atgal nebuvvo pakankamai aiškios priežasties. Kitais metais Lietuvon sugrindo tévai.

Trumpą Budrių šeimos istoriją pasakojo Stanislovas Budrys, dabar gyvenantis Marijampolėje.

Aleksandras JAKUBONIS

Iš Tėvynės į Teviškę – per visą žemyną

Juozukui buvo dylika, kai Duobų šeima 1967-aisiais grijo į Lietuvą. Sibire liko treji metukų sesutés Valytės ir dar trijų Duobams artimų žmonių kapai. Tėvų žemėje, tikroje savo tėvynėje, Juozukas greit “prigijo”. Ėjo metai, gyvenimas atnešė permanentą, kuriu didžiausia – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena.

Juozas Duoba ilgai puoselėjo seną savo svajonę aplankytį už keleto tūkstančių kilometrų buvusių „gimtinę“, paieškoti senų medinių kryžių, kuriuos ant savo dukrelės, tetos Marcelės Duobaitės ir šeimos bičiulės Marcelės Beniulytės kapų 1962-aisiais pastatė jo tévas.

Reikėjo pusės metų, kol sutvarkė būtinus dokumentus, – galutinis Duobų šeimos sprendimas keliauti buvo įvykdytas liepos 4-aja. Prieš tai Lietuvoje atlaikytos šv. Mišios už amžiam Sibiro žemėje pasilikusius Duobų šeimos artimuosius. Sintautų parapijos klebonas Antanas Maskeliūnas pašventino sau į Lietuvos žemės, sudamų konstrukcijų kryžių, kurį Juozas Duoba privalėjo pastatyti Sibiro kapinaitei, nors abejojo rasiąs kokių nors artimųjų palaidojimo pėdsakų.

Atvykės į Krasnojarską dar 500 km iki Belooziorkos kaimo važiavo išsi nuomotu „Žigiliu“. Nesisitėjo, kad akimirkniu sustos širdis nuo to jaudinančiai artimo vaizdo – kitame pašaulio krašte sutiktų vaikystės pėdsakų... Rado... ir tévo statytus pakrypusius medinius kryžius šalia kapų, ir pačių statytą gyvenamajį namą, tiesa, jau perstatytą, bet atpažįstamą. Ta pati

kaimo parduotuvė, pievos, kalvos, ežeras... Sutiko savo pirmąjį mokytoją, keliis buvusių tévo draugus, klasiką. Jি atpažino ne iš karto.

Kiekvienas kvietė užėiti, vaišino, siūlė nakvynę, klausinėjo... Kalboms nebuvavo galio. Buvusi Juozo mokytoja atnešė parodyti išsaugotą jo mamos mereškuotą staltiesėlę. Tremtiniai lietuvių vietinius gyventojus išmokė daug praktiškų ir naudingų darbų: kaip tinkamai namus prižiūrėti, gerą kiaulę užsiauginti, mėsą paruošti. Ir šiandien jie to neslepia. Juozas Duoba prisimena tévų pokalbius, kai abu tvirtino: jei ne sibiriečių „dūšia“, tremtyje nei lietuvių, nei Pavolgio vokiečiai nebūtų išgyvenę. Padėjo kuo galėdami – atnešdavo duonos, bulvių ir kitokių „gėrybių“ – kiekvienas kąsnis buvo didelė parama.

Juozą stebino tuo žmonių, jau garbus amžiaus sulaukusiu, atmintis, ilgaamžystė, gera sveikata, jų požiūris į žmogiškiasias vertėbes. Viešnagės metu Juozas Duoba daug fotografavo, filmavo. Dokumentika, parsivežta iš Krasnojarsko krašto, domina ne tik tose vietose kažkada gyvenusius tremtinius. Ši išvyka buvo abipusiai naudinga: Sibire sutiki žmonės džiaugėsi, kad buvęs tremtinys, be pagiežos praeicių, aplankė jų žemę. Juozas Duoba parsivežė neįsdildomus išpūdžius ir aplankė artimuosius, kuriems ilsėtis ramybėje likimas lémė ten, Sibiro žemėje.

Parengta pagal Giedrimės DIDŽIAPETRIENĖS straipsnį, išspausdintą „Valsčiuje“ Nr. 61 (1432)

Atmintinė Seimo istorikams

(atkelta iš 1 psl.)

Ypač įdomiai skambėdavo jo vokiečių ir prancūzų kalbų įtaka lietuviškam tarimui „duhrniam“. Ar bereikės priminti, kad po to buvo pasidalinta Baltijos valstybėmis. O per Lietuvą riedančiais ešelonais, pagal slaptą susitarimą, SSRS aprūpino žaliavomis ir maistu Hitlerio stiprinamą karinę mašiną. SSRS pagalba Ketvirtajam Reichui nutrūko 1941 m. birželį, kai pastarojo karo mašina atidengė ugnį prieš buvusį karo sajungininką.

Istorijos smalsuoliams gali būti įdomu ir tai, kad SSRS padėjo Pirmąjį pasaulinį karą pralaimėjusiai Vokiečijai apeiti Versalio sutarties draudimą vykdyti karinius manevrus: sovietai išsleido vokiečius manevruoti savo teritorijoje.

Tai tik dalis to, kas priklauso „pirmajai medailio pusei“, kol galų gale ateityi eilė ir karo aukoms bei paminklams buvusiųse okupuotuose kraštose.

Tad Seimo URK, prieš mokydamas Maskvą istorijos, kurią pati Maskva parašė, turėtų pasiskaityti karų istoriją, mūsų tautos aukų krauju ir ašaromis jamžintą Lietuvos žemėje ir Sibire. Prisimintinas mūsų pasipriešinimas okupantams Vietinės rinktinės ir Tėvynės apsaugos rinktinės kautynėse. Tai žinotina ir kitiems pasaulyje.

Noriu papasakoti apie du žmones, kartu su lietuviu tau ta išgyvenusius visus išbandymus – nuo tragiško pokario iki Atgimimo.

1956 m. birželio 7 dieną Krasnojarsko krašte, Irkutsko, susituokė Birutė Jankauskaitė ir Antanas Sutkus, du lietuviai, tolimame Sibire atsidūrė ne savo valia.

Birutė

Birutė gimė 1930 m. birželio 29 dieną, Kazimiero ir Julijos Jankausku šeimoje, Naujininkų kaime, Jurbarko valsčiuje. Ji – antroji iš trijų Jankauskų dukterų. Tėvas buvo paveldėjęs 6 ha žemės – ne kažin kiek, be to – pelkėtos. Tu rejo arkliuką, galvijų. Šalia miškas. Kazimieras buvo nanginges žmogus, užkelj prižiūrėjo ir visaip stengesi verstis.

Birutė mokėsi Girdžių pradinėje mokykloje. Moks lai sekėsi. Tėvai, mokytojų paraginti, gabių mergaitę ryžosi leisti į Jurbarko gimnaziją. Mokytis nebuvo sunku. Tik rusų kalbos mokytis nenorėjo. Net neįtarė, kaip toji bus reikalinga.

Paspriešinimo okupacijai laikotarpis visiems buvo sunkus, Birutės šeimai taip pat. Šešiolikmetė gimnazistė nekentė naujos valdžios, tikėjo, kad Lietuva vėl bus laisva. Jurbarke įsitraukė į pogrindinės gimnazijos moksleivių organizacijos veiklą. Sumanis, „akyla“, kaip sakydavo, ir jau natyškai bebaimė, tapo partizanų ryšininkė. Jurbarke buvo žmonių, kurie parūpindavo medikamentų ir dokumentų partizanams. Sutartose vietose Birutė palikdavo tuos „siuntinukus“. Kas galėtų įtarti namo grįžtančią gimnazistę?

Ji mokėsi paskutinėje gimnazijos klasėje. Kai Birutę areštavo, tarp savujų atsirado išdavikas. Tardė Raseiniuose. Pasakojo: „Sakiau, kad nieko nežinau arba visai tylėjau, tik mintyse kartojaus: pabuciuok man į...“ Jos prisipažinimo ir nereikėjo, kad be teismo skirtų 10 metų kalėjimo – bausmė „švelni“, nes „nusikaltimas“ padarytas nepilnametės. Vėliau, jau grįžusi iš Sibiro, sužinojo, kas išdavė, bet apie tai kalbėti nenorėjo – to žmogaus nebebuvo gyvo.

1948 m. vasarą – ilga kelionė į Kazachstaną, Džezkazganą – Kengyro lagerį. Cia jau buvo lietuvių, su kitais etapais jų dar gausėjo. Be darbo kalinių nelaike. Už trijų kilometrų ant upės, tekančios pro Kengyro gyvenvietę, buvo statoma užtvanka – „platina“. Sužiausius darbai teko vyrams, bet ir moterų niekas negailė-

jo. Šaltis, kiaurai kaulus merkianti drėgmė. Darbas gal dar būtų pakenčiamas, jei ne tas be paliovos kankinantis alkis...

Pavasariop kaliniai nepajėgė ne tik dirbtis, bet ir į darbą išeiti. Daugelis pavasario ir nesulaukė. Birutė tesvėre 36 kilogramus, taigi gavo „nemokamų atostogų“ lagerio ligo-

virutes darė pačios, jei nesugebėjo, prašė tų, kurios mokėjo piešti. Ne vieną atvirutę su nostalgiskais gimtinės vaizdais nupiešė ir Birutė. Vyko ir mainai su „laisvaisiai darbininkais“ – Kengyre gyvenančiais tremtiniais. Šie dažnai pagelbėdavo kaliniams: persiųsdavo laiškus, parūpindavo buityje reikalingų daiktų. Fo-

pačiame lageryje. Nors moterų ir vyrių zonas buvo atskirtos, stropiai prižiūrimos, kaliniai rasdavo būdų perduoti laiškelius: permesdavo per tvorą, palikdavo sutartose vietoje. Kartais, kad ir iš tolo, pasimatydavo. Taip Birutė susipažino su Antanu Sutkumi. Dvejus metus jie susirašinėjo ir pirmąsyk pamatė vienas kitą tik sukilio metu.

Antanas

Antanas, už partizaninę veiklą nuteistas 25 metams, atsidūrė Kengyro lageryje.

Jis gimė 1927 metų birželio 28 dieną ir buvo antras gausios Teklės ir Vinco Sutkų šeimos sūnus. Vincas buvo neprilausomos Lietuvos sava-

jos moksleivių neėmė į kariniomenę. Toliau palaikė ryšius su partizanais.

1949 m. pavasarį Antanas buvo suimtas. Kas išdavė, jau nebesužinosim. Tardomas Kaune dėl jam pateiktų kalinimų – partizaninės veiklos – neprisipažino. Bet prisipažinti ir nereikėjo. Antaną teisė karo tribunolas. Nuosprendis – mirties bausmę. Nuosprendę sušvelnino, pakėtė dvidešimt penkeriais metais kalėjimo. Vėliau buvo suimtas ir brolis Petras.

1950-uosis Antanas sutiko Kazachstane, Kengyro griežtojo režimo lageryje, vario ir švino rūdos kasyklose.

Vyrų padėties lageryje buvo sunkesnė nei moterų. Tačiau lietuviai ten buvo gerbiami už moralines nuostatas, neabejingumą nelaimės ištiktisimis, vienybę. Vyresnieji tautiečiai stengėsi tas vertės išlaikyti, ikvėpti jaunimą. Palaikė ir skatino susirašinėjimą su lietuvių partizanais, neabejingumą nelaimės ištiktisimis, vienybę. Vyresnieji tautiečiai stengėsi tas vertės išlaikyti, ikvėpti jaunimą. Palaikė ir skatino susirašinėjimą su lietuvių partizanais, neabejingumą nelaimės ištiktisimis, vienybę.

Jau nuo 1949 m. Kengyro lageryje įsikūrė lietuvių politinių kalinių pogrindžio organizacija, į kurią pamažu įsitraukė daug energingų, drąsių žmonių. Tarp jų – Antanas Sutkus. Pogrindis kalinius suartino ir sustipriano. Lietuvių veikla paskatino ir kitų tautybių – ukrainiečių, lenkų, kalinius kurti slaptas organizacijas.

Taip praėjo ketveri nelaivės metai. 1953 m. kovo pradžioje – žinia apie Stalino mirtį. Naujeną kaliniai sutiko santūriai – nežiniai, kaip pakryps režimas. Iš tieų padėties lageryje nė kiek nepalengvėjo, netgi atvirščiai. Kalinių prižiūrėtojai taip įžūlesni, dažnai tarp jų ir kalinių įspūksdavo konfliktais. 1954 m. gegužės pradžioje, vėdamis kalinius iš darbo į lagerius, sargybiniai į koloną paleido automato serija.

Prasidėjo kalinių streikas, kuris tęsėsi 40 dienų. Apie tris šimtus drąsiausių vyrių, tarp jų ir Antanas, pro išgriaudą mūro tvoroje angą prasibrovė į moterų zoną. Tuokart su kalinių buvę tik susistumdymai, niekas rimčiau nenukenčėjo. Visą naktį kaliniai – vyrai ir moterys – praleido lauke: dalijosi įspūdziais, džiaugėsi susitikimu.

(keliamo į 7 psl.)

Birutė ir Antanas Sutkai

Lietuvės Kengyro lageryje. Birutė Jankauskaitė sėdi trečia iš kairės

Kengyro lagerio aktyvistai. Antroje eileje pirmas iš dešinės – Antanas Sutkus

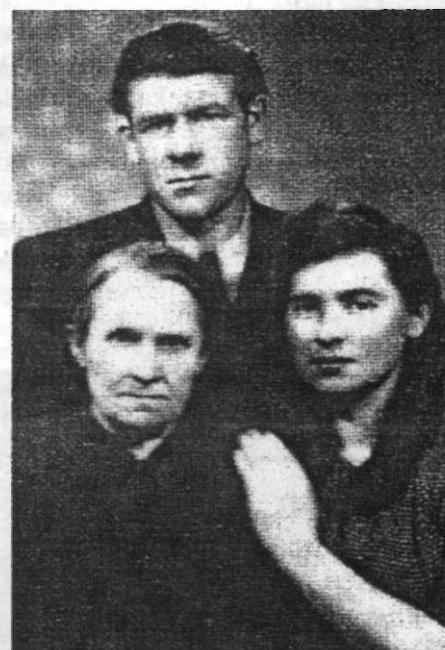
ninėje. Ten apendicitą išope ravo aukščiausios kvalifikacijos gydytoja chirurgė iš Maskvos Marja Grigorjevna. Ji Kengyre atsidūrė už tai, kad nesutiko su medikų komisijos išvada, jog rašytojas Maksimas Gorkis nusinuodijo. Tokių KGB neparankių žmonių lageryje buvo ir daugiau: gydytojų, mokytojų, karininkų...

Tačiau gyvenimas tėsėsi. Birutė ir jos likimo draugės pradėjo gauti siuntinius iš namų – taukų, miltų. Tapo šiek tiek lengviau. Moterys norėjo pasipuošti, praskaidrinti būti. Siuvosi, gražino drabužius, siuvinėjo iš medžiagos gabalėlių išardytais siūly galiukais. Nepraleisdavo progos ir pasveikinti viena kitos – at-

tograuoti buvo draudžiamas, bet išradę gumui nebuvo ribų – išliko nuotraukų su lagerio gyvenimo akimirkomis, likimo draugais ir draugėmis.

1951–1952 metais užtvankai ir šiluminė elektrinė jau buvo pastatyti. Kaliniai perkelti į kitą objektą – vario rūdos sodrinimo fabriko statybas. Čia dirbo apie du tūkstančius kalinių, daug lietuvių iš skirtų „lagpunktų“. Atsirado galimybė laisviau pabendrauti, spręsti daugelį klausimų: kaip padėti tautiečiams, kaip išsilaikti tomis sudėtingomis sąlygomis, kaip išsaugoti viltį ir tautiškumą.

Nebuvo nė vienos lietuviatės, nesusirašinėjančios su lietuviu vyras, kalėjusiais tame

Antanas ir Birutė Sutkai su Birutės mama Julija Jankauskiene

noris, kilęs iš Kauno rajono Mozūriškių kaimo (netoli Kultautuvos), šalia téviškės gavės žemės sklypą. Sutkai užaugino 11 vaikų: aštuonis sūnus ir tris dukteris. Vyriausias sūnus Petras, taip pat kalejės Sibire, ir Antanas jau nuo 10–12 metų piemenavo. Dainingi buvo Sutkų vaikai. Jau vėliau, suaugę, susirinkę téviškėje kad užtraukdavo dainą, tai net už kelijų kilometrų gyvenantieji žinojo – Sutkai suvažiavo.

Mozūriškiuose baigės pradžios mokyklą Antanas apsigynė Kaune pas tetą.

1944 m. liepą sovietai vėl okupavo Lietuvą. Pradėta prievertinė mobilizacija į armiją, buvo vykdomos baužiamosios akcijos. Tai nežadėjo nieko gera, todėl okupacijos pradžioje daug vyru slapstėsi, pradėjo burtis į partizanų būrius. Tarp jų – ir vyriausiai Sutkų sūnūs: devyniolikos metų Petras ir septyniolikmetis Antanas. 1945 metais Antanas įstojo į Kau no geležinkeliečių mokyklą –

